

एकाइ: सात

अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध तथा संघ/संस्था

७.१ संयुक्त राष्ट्रसंघ, यसका विशिष्टीकृत संस्था र तिनका गतिविधिहरू

संयुक्त राष्ट्रसंघ स्थापना हुनुपूर्व भएका प्रयासहरू

- ➔ एटलान्टिक चार्टर, १९४१
- ➔ Declaration by United Nations, १९४२
- ➔ मस्को सम्मेलन, १९४३
- ➔ तेहरान सम्मेलन, १९४३
- ➔ ब्रेटन वुड्स सम्मेलन, १९४४: विश्व बैंक र अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष स्थापना गर्ने घोषणा (मौद्रिक तथा वित्तीय सम्मेलन)
- ➔ डम्बार्टन ओक्स सम्मेलन, १९४४ (वासिङ्टन वार्ता)
- ➔ याल्टा सम्मेलन, १९४५ (Crimea सम्मेलन)
- ➔ सनफ्रान्सिस्को सम्मेलन, २५ अप्रिल १९४५ देखि २६ जुन १९४५ सम्म (UN Charter सम्बन्धी वार्ता, छलफल, निर्माण र हस्ताक्षर)

वडापत्र

- ➔ हस्ताक्षर: १९४५ जुन २६
- ➔ संयुक्त राष्ट्र सङ्घको स्थापना : २४ अक्टोबर १९४५
- ➔ संस्थापक देशहरू: ५१ वटा
- ➔ सनफ्रान्सिस्को सम्मेलनमा हस्ताक्षर गर्ने देशहरू: ५० वटा र तत्कालीन राजनीतिक कारणले उपस्थित हुन नसकेपछि पोल्याण्डले पछि हस्ताक्षर गरेको
- ➔ संयुक्त राष्ट्र सङ्घका भाषाहरू: अंग्रेजी, फ्रेन्च, रसियन, स्पेनिश, चाइनिज र अरबी हुन् भने अफिसियल भाषा अंग्रेजी र फ्रेन्च हुन्
- ➔ संयुक्त राष्ट्र सङ्घको वडापत्रमा १११ धारा, दश हजार शब्द र १९ अध्याय रहेको
- ➔ संयुक्त राष्ट्र सङ्घ वडापत्र बनाउने अमेरिकी कवि : Archibald Macleish
- ➔ संयुक्त राष्ट्र सङ्घको मुख्यालय: म्यानहटन, न्यूयोर्क, अमेरिका
- ➔ संयुक्त राष्ट्र सङ्घका हालसम्मका सदस्य राष्ट्रहरू: १९३
  - ✖ १९३ औँ: दक्षिणी सुडान (२०११ जुलाई १४)
  - ✖ १९२ औँ: मन्टेनेग्रो
  - ✖ १९१ औँ: पूर्वी टिमोर
  - ✖ १९० औँ: स्वीजरल्याण्ड
  - ✖ १८९ औँ: टुभालु

- नेपालले १४ डिसेम्बर १९५५ मा संयुक्त राष्ट्र सङ्घको सदस्यता प्राप्त (Package Deal अन्तर्गत नेपाल सहित अन्य १५ देश)

नोट: नेपालले सन् १९४९ मा प्रधानमन्त्री मोहन शमशेरको पालामा रज्जना लिपिमा निवेदन दिएको भने प्रधानमन्त्री टंक प्रसाद आचार्यका पालामा सदस्यता पाएको।

- संयुक्त राष्ट्रसंघको भण्डा स्वीकृत : सन् १९४७ अक्टोबर २०
- संयुक्त राष्ट्र सङ्घको भण्डामा १२ वटा तारा रहेका, जसको अर्थ Completeness र Unity हुन्छ भने निलो र सेतो पृष्ठभूमिमा जैतुनका हाँगा छन् जसको अर्थ Peace हुन्छ
- संयुक्त राष्ट्रसंघको लोगो बनाउने व्यक्ति: Oliver Lincoln Lundquist हुन्

वडापत्रमा रहेका मुख्य धारा

धारा	व्यवस्था
१	उद्देश्य
२	सिद्धान्त
९	महासभा
२३	सुरक्षा परिषद्
३३	विवादको शान्तिपूर्ण समाधान
६१	आर्थिक तथा सामाजिक परिषद्
८६	जिम्मा जमानी परिषद्
९२	अन्तर्राष्ट्रिय न्यायालय
९७	सचिवालय
५२	क्षेत्रीय संगठन स्थापना गर्न सक्ने
५७	विशिष्टीकृत संस्था सम्बन्धी

- नेपाल ई.स. १९६७ मा रङ्गभेद सम्बन्धी विषेश समितिको उपाध्यक्षमा र पछि का.मु. अध्यक्षसमेत भएको
- नेपाल सन् १९६९-७० र १९८८-८९ गरी दुई पटक सुरक्षा परिषद्को अस्थायी सदस्यमा निर्वाचित भएको
- सन् १९७४ र १९८७ मा युनेस्को कार्यकारिणी परिषद्मा तथा विभिन्न समितिमा रहेर कार्य
- नेपाली सेनालाई संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय शान्ति सेनामा सन् १९५८ देखि नेपालले खटाउँदै आएको
- सन् १९८१ को सेप्टेम्बरमा पेरिसमा आयोजित अल्पविकसित देशहरूको राष्ट्र सङ्घीय मुलुकहरूको तर्फबाट राजा वीरेन्द्रबाट महत्त्वपूर्ण सम्बोधन
- संयुक्त राष्ट्र सङ्घले सन् १९८३ मा विश्व शान्ति वर्ष मनाएको
- नेपाल संयुक्त राष्ट्र सङ्घ मानव अधिकार परिषद्को सदस्यमा सन् २०१८-२०२० सम्मका लागि एसिया प्यासिफिक समूहबाट निर्वाचित भएको
- सन् १९८८ विश्व निःशस्त्रीकरण अभियान अन्तर्गत संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय छैठौँ सम्मेलनको उपाध्यक्ष भई योगदान
- नेपाल सक्रिय रहेका संयुक्त राष्ट्रसंघका निकायहरु : वातावरण सम्बन्धी पृथ्वी शिखर सम्मेलन, मानव अधिकार सम्बन्धी भियना सम्मेलन, जनसङ्ख्या र विकास सम्बन्धी कायरो सम्मेलन, सामाजिक विकास सम्बन्धी कोपनहेगन सम्मेलन आदिमा सक्रिय रुपमा सहभागी हुदै आएको
- नेपालले संयुक्त राष्ट्रसंघको सदस्यताका लागि महासचिव समक्ष गरेको आवेदन : ५ फ्रेब्रुअरी १९४९
- नेपाललाई संयुक्त राष्ट्रसंघमा प्रवेशका लागि निवेदन दिने व्यक्ति : पदम बहादुर क्षेत्री

- संयुक्त राष्ट्रसंघ र अन्य अन्तर्राष्ट्रिय संगठनहरूका लागि नेपालको स्थायी नियोग रहेको स्थान : जेनेभा, स्वीजरल्याण्ड
- संयुक्त राष्ट्रसंघीय मानव अधिकार आयोगले नेपाल सम्बन्धी प्राविधिक सहयोग र परामर्श सेवा सम्बन्धी पारित गरेको प्रस्ताव : आइटम १९
- संयुक्त राष्ट्रसंघका लागि नेपालको स्थायी नियोग रहेको स्थान : न्युयोर्क
- संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभामा सहभागी हुने पहिलो नेपाली नागरिक : चुडाप्रसाद शर्मा
- हालसम्म संयुक्त राष्ट्रसंघको संशोधन गरिएका धाराहरू : धारा २३, धारा २७, धारा ६१ (२ पटक, धारा १०९)
- संयुक्त राष्ट्रसंघको सदस्यताबाट हटाइएको देश : ताइवान
- संयुक्त राष्ट्रसंघको सर्वप्रथम नामाकरणका लागि सुझाव दिने व्यक्ति : एफ.डी. रुजवेल्ट
- संयुक्त राष्ट्रसंघको भण्डामा प्रयोग गरिएको रंगको पृष्ठभूमि : निलो
- संयुक्त राष्ट्रसंघको सदस्यता त्याग्ने विश्वको एक मात्र देश : इण्डोनेसिया (पछि पुनः सदस्य भएको)
- संयुक्त राष्ट्रसंघको वडापत्रमा भएको संशोधन : पाँच पटक
- संयुक्त राष्ट्रसंघको सबैभन्दा ठूलो पदक : नान्सेन
- संयुक्त राष्ट्रसंघको लागि नेपालले आवेदन दिँदा प्रयोग गरिएको भाषा र लिपि : नेवारी भाषाको रञ्जना लिपि
- नेपालले संयुक्त राष्ट्रसंघको लागि निवेदन दिँदा संयुक्त राष्ट्रसंघको महासचिव : ट्रिग्वेली
- नेपालले संयुक्त राष्ट्रसंघको सदस्यता पाउँदा संयुक्त राष्ट्रसंघको महासचिव : ड्याग ह्यामरशोल्ड
- संयुक्त राष्ट्रसंघको सदस्य नभइकन पनि खर्च व्यहोर्ने विश्वको एउटा राष्ट्र : होलीसी (भ्याटिकन सिटी)
- संयुक्त राष्ट्रसंघको सदस्यता प्राप्त गर्न सकिने धारा : धारा ४
- संयुक्त राष्ट्रसंघको दुई पर्यवेक्षकहरू राष्ट्रहरू : होलीसी र स्टेट अफ प्यालेस्टाइन
- संयुक्त राष्ट्रसंघको शान्ति सेनाको अर्को विशेषता : ब्लु हेल्मेट
- संयुक्त राष्ट्रसंघका तत्कालीन महासचिव कोफी अन्नानले संयुक्त राष्ट्रसंघको सुरक्षाको लागि पेश गरेको प्रस्तावित प्रतिवेदनको नाम : Quiet Revolution
- संयुक्त राष्ट्रसंघका महासचिव बुत्रोस बत्रोस चालीले अगाडि सारेको योजना : Agenda for Peace र An Agenda for development
- संयुक्त राष्ट्रसंघका महासचिव कोफी अन्नानको निधन : सन् २०१८ अगष्ट (सन् २००१ मा नोबेल पुरस्कार प्राप्त)
- संयुक्त राष्ट्रसंघका महासचिवले भाग लिन नपाउने एक मात्र अंग : अन्तर्राष्ट्रिय अदालत
- राष्ट्रसंघीय शान्ति सेनामा नेपालको तर्फबाट सैनिक सहभागिताको सुरुवात : सन् १९५८ (सर्वप्रथम १९५८ मा लेवनानमा ५ जना नेपाली सैनिक पर्यवेक्षकमा खटिएका)

संयुक्त राष्ट्रसंघका अंगहरू : ६ वटा

१. महासभा

- संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभाको बैठक : हरेक वर्ष, सेप्टेम्बरको तेस्रो मंगलबार
- एक जना अध्यक्ष र २१ जना उपाध्यक्ष रहने
- संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभामा सबै राष्ट्रबाट ५/५ जना प्रतिनिधि रहने व्यवस्था भएपनि १ वटा मात्र मताधिकार रहने
- महासभाको पहिलो बैठक : सन् १९४६ जनवरी १० (लण्डनको वेस्ट मिनिस्टर हल)

महासभाका मुख्य कार्यहरू

- महासचिवको नियुक्ति

- सुरक्षा परिषद्का १० अस्थायी सदस्यहरूको निर्वाचन
- आर्थिक तथा सामाजिक परिषद्का ५४ जना सदस्यहरूको छनोट
- अन्तर्राष्ट्रिय न्यायालयका न्यायाधीशको नियुक्ति
- बजेट स्वीकृति गर्ने

- महासभाको अध्यक्षता गर्ने प्रथम व्यक्ति : पाउल हेनरी स्पाक (बेल्जियम)
- ७७ औं बैठक: सन् २०२२, न्यूयोर्क, अमेरिका हुन् भने अध्यक्षता गर्ने व्यक्ति: Csaba Kovosi, हंगेरी
- महासभाको अध्यक्षता गर्ने प्रथम महिला : विजया लक्ष्मी पण्डित (भारत सन् १९५३)
- महासभामा पहिलो सहभागिता जनाउने नेपाली प्रतिनिधि: ऋषिकेश शाह (११ औं अधिवेशन, १९५६)
- महासभामा पहिलो नेपाली प्रधानमन्त्री: विश्वेश्वर प्रसाद कोइराला, १५ औं अधिवेशन, १९६०
- संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभामा सबैभन्दा कम समय बोल्ने व्यक्ति : भुटानी प्रधानमन्त्री दावा छिरिङ
- संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभामा सबैभन्दा बढी भाषण गर्ने व्यक्ति : क्यानडाका राष्ट्रपति फिडेल क्यास्ट्रो

महासभाका ६ वटा समितिहरू

- पहिलो समिति : Disarmament and International Security = DISEC
- दोस्रो समिति : Economic and Financial = ECOFIN
- तेस्रो समिति : Social, Cultural and Humanitarian = SOCHUM
- चौथो समिति : Special Political and Decolonization = SPECPOL
- पाँचौं समिति : Administrative, Budgetary and General
- छैठौं समिति : Legal

२. सुरक्षा परिषद्

- कार्यकारी अंगको रूपमा रहेको
- अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति र सुरक्षा कायम राख्ने तथा विवादको शान्तिपूर्ण समाधान गर्नु प्रमुख कार्य रहेको
- सुरक्षा परिषद्मा अस्थायी सदस्य राष्ट्रहरूको निर्वाचन : महासभाको दुई तिहाइ बहुमतबाट गरिने

सुरक्षा परिषद्का कार्यहरू

- शान्ति भङ्ग गर्ने देश विरुद्ध सैन्य कदम चाल्ने
- अस्थायी सदस्य राष्ट्रको नियुक्तिको सिफारिस गर्ने
- महासचिव तथा न्यायाधीशको नियुक्तिको सिफारिस गर्ने
- अन्तर्राष्ट्रिय विवादहरूको शान्तिपूर्ण समाधान गर्ने
- सदस्य राष्ट्रलाई निलम्बन वा निकालाको सिफारिस गर्ने

स्थायी सदस्य राष्ट्रहरू

- स्थायी सदस्य राष्ट्रहरू: अमेरिका, बेलायत, चीन, फ्रान्स र रुस
- नेपाल संयुक्त राष्ट्रसंघको सुरक्षा परिषद्को अस्थायी सदस्य राष्ट्र : २ पटक
- नेपाल संयुक्त राष्ट्रसंघको सुरक्षा परिषद्को अस्थायी सदस्य भएको समय : सन् १९६९-७० र सन् १९८८-८९
- अस्थायी सदस्य राष्ट्र निर्वाचित हुने समय : २ वर्ष

निषेधकार/भिटो

- महासभाको कुनै पनि महत्वपूर्ण विषयमा स्थायी राष्ट्रलाई चित्त नबुझेमा त्यसमा जनाउने असहमति : भिटो
- कुनै प्रस्तावमा स्थायी राष्ट्रमध्ये कुनै एकले भिटो प्रयोग गरेमा त्यो प्रस्ताव पारित नहुने

- ☉ सुरक्षा परिषद्मा सबैभन्दा पहिले भिटो प्रयोग गर्ने देश: बेलायत (सन् १९५६ मा इजिप्टबाट Anglo French सैनिक फिर्ता बोलाउने प्रस्तावमा भिटो प्रयोग गरेको)
- ☉ हालसम्म सबैभन्दा धेरै पटक तथा डबल भिटो प्रयोग गर्ने राष्ट्र : रुस
- ☉ सबैभन्दा कम भिटो प्रयोग राष्ट्र : चीन
- ☉ सबैभन्दा अन्तिम पटक सन् २०२२ फेब्रुअरी २५ मा रुसले Veto प्रयोग गरेको (रुसले सन् २०२२ फेब्रुअरी २४ मा सैन्य आक्रमण गरेपछि सुरक्षा परिषद्को निन्दाको प्रस्तावमा Veto प्रयोग गरेको)
- ☉ यसरी Veto प्रयोग गर्ने राष्ट्रहरूलाई Nuclear Power Club पनि भनिन्छ

अस्थायी सदस्यहरू

- ☉ सुरक्षा परिषद्का १० अस्थायी सदस्य राष्ट्रहरू नियुक्त गर्न छुट्याइएको भौगोलिक क्षेत्र र संख्या :
  - ✖ अफ्रो एसियाली मुलुकबाट : ५
  - ✖ ल्याटिन अमेरिकाबाट : २
  - ✖ पूर्वी युरोपबाट : १
  - ✖ पश्चिम युरोप र अन्य राष्ट्रबाट : २ जना
- ☉ सन् २०२१ जनवरी १ देखि २०२२ डिसेम्बर ३१ सम्मका लागि अस्थायी राष्ट्रहरू: मेक्सिको, भारत, केन्या, नर्वे, आयरल्याण्ड छनोट भएका
- ☉ सन् २०२२ जनवरी १ देखि २०२३ डिसेम्बर ३१ सम्मका लागि अस्थायी राष्ट्रहरू: गाबोन, घाना, ब्राजिल, अल्बानिया र युनाइटेड अरब इमिरेट्स छनोट भएका
- ☉ सन् २०२३ जनवरी १ देखि २०२४ डिसेम्बर ३१ सम्मका लागि अस्थायी राष्ट्रहरू: इक्वेडोर, जापान, माल्टा, मोजम्बिक र स्वीजरल्याण्ड छनोट भएका
- ☉ सार्क देशहरूबाट हालसम्म सदस्य नभएका देशहरू: माल्दिभ्स, भुटान र अफगानिस्तान
- ☉ सबैभन्दा धेरै पटक अस्थायी सदस्य रहने देश: जापान

३. आर्थिक तथा सामाजिक परिषद्

- ☉ यसले महासभाको नियन्त्रणमा रहेर काम गर्दछ । यसले विशिष्टीकृत संस्थाहरूको आर्थिक तथा सामाजिक भूमिकामा सहयोग गर्न स्थापित भएको संस्था (संयोजनकारी भूमिका रहेको)
- ☉ मानव अधिकार सम्बन्धी विषय हेर्ने
- ☉ मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र १९४८ को घोषणापत्र तयार गरेको
- ☉ यसका ५४ सदस्य राष्ट्रहरू भौगोलिक विभाजन अनुसार ३ वर्षका लागि महासभाबाट निर्वाचित रहने
  - ✖ अफ्रिकाबाट : १४ राष्ट्र
  - ✖ एसियाबाट : ११ राष्ट्र
  - ✖ ल्याटिन अमेरिकाबाट: १० राष्ट्र
  - ✖ पश्चिम युरोप र अन्य राष्ट्र (क्यानडा, अष्ट्रेलिया, न्युजिल्याण्ड) बाट : १३ राष्ट्र
  - ✖ पूर्वी युरोपबाट: ६ राष्ट्र
  - ✖ क्षेत्रीय कार्यालय: अफ्रिका- अदिस अबाबा (इथियोपिया), युरोप- जेनेभा, एसिया प्रशान्त-बैंङ्कक (थाइल्याण्ड), पश्चिम एसिया- बेरुत (लेबनान) र क्यारेबियन तथा ल्याटिन अमेरिका- सान्टियागो (चिली)

४. जिम्मा जमानी परिषद्

- ☉ हाल कार्यान्वयनमा नरहेको (सन् १९९४ नोभेम्बर १ देखि)
- ☉ करिब ११ वटा मुलुकलाई स्वतन्त्र बनाएको र अन्तिम मुलुक पलाउ

- ☛ यसमा ५ स्थायी सदस्य, जिम्मा जमानी प्रदेशको प्रशासन सञ्चालन गर्ने देशहरु र महासभाबाट निर्वाचित अन्य सदस्य रहने
- ☛ यसको मुख्य काम: उपनिवेश राष्ट्रलाई स्वतन्त्रता दिलाउनु रहेको
- ☛ संयुक्त राष्ट्रसंघको इतिहासमा सबैभन्दा बढी सफल अंगको रूपमा रहेको

६. अन्तर्राष्ट्रिय न्यायालय

- ☛ यो UNO को न्यायपालिका हो यसले अन्तर्राष्ट्रिय विवादहरुको न्यायिक समाधान गर्ने सन्दर्भमा UNO लाई सल्लाह प्रदान गर्दछ
- ☛ सन् १९२१ मा स्थापना भएको Permanent Court of International Justice को उत्तराधिकार संस्थाको रूपमा १९४५ मा स्थापना भएको
- ☛ अन्तर्राष्ट्रिय न्यायालयमा न्यायाधीशहरुको संख्या : १५ जना (एक देशबाट १ जना मात्र हुने)
- ☛ अन्तर्राष्ट्रिय न्यायालयमा रहेका न्यायाधीशहरुको पदावधि : ९ वर्ष
- ☛ प्रत्येक ३/३ वर्षमा ५ जना न्यायाधीशहरु पदमुक्त हुने व्यवस्था
- ☛ अन्तर्राष्ट्रिय न्यायालयको प्रधान कार्यालय : हेग, नेदरल्याण्ड
- ☛ महासचिवले भाग लिन नपाउने एक मात्र अंग
- ☛ न्यायालयमा प्रयोग गरिने एक मात्र भाषा : अंग्रेजी
- ☛ प्रमुख न्यायाधीशको कार्यकाल : ३ वर्ष

७. सचिवालय

- ☛ संयुक्त राष्ट्रसंघको प्रमुख प्रशासनिक अंग
- ☛ संयुक्त राष्ट्रसंघको कार्य सम्पादन गर्न प्रशासकीय अधिकारीको रूपमा रहने व्यक्ति : महासचिव (१ जना) र उपमहासचिव १ जना रहने
- ☛ महासचिवको कार्यकाल : ५ वर्ष, १ कार्यकाल थप गर्न सकिने
- ☛ सुरक्षा परिषद्को सिफारिसमा महासभाले नियुक्ति गर्ने
- ☛ सुरुमा महासचिव हुनुभन्दा पहिला कार्यकारी महासचिवको रूपमा बेलायतका Gladwyn Jebb नियुक्त भएका

हाल सम्मका संयुक्त राष्ट्रसंघका महासचिवहरु

क्र.सं.	महासचिवको नाम	देश	समयावधि	कैफियत
१	ट्रिग्वेली	नर्वे	1946/2/2-1952/11/10	
२	ड्याग ह्यामरशोल्ड	स्वीडेन	1953/4/10-1961/9/19	सन् १९६१ मा कङ्गो मिसनमा जाँदा विमान दुर्घटनामा परी मृत्यु भएका, Troika प्रस्ताव ल्याएका
३	उथान्त	म्यानमार (वर्मा)	1961/11/30-1971/12/31	
४	कुर्त वाइल्ड हाइम	अष्ट्रिया	1972/1/1-1981/12/31	
५	ह्याभियर पेरेज द कोयर	पेरु	1982/1/1-1991/12/31	
६	बुत्रोस बुत्रोस घाली	इजिप्ट	1992/1/1-1996/12/31	एक कार्यकाल मात्र,

				An agenda for peace र An agenda for development
७	कोफी अन्नान	घाना	1997/1/1-2006/12/31	Quit Revolution
८	वान की मुन	दक्षिण कोरिया	2007/1/1-2016/12/31	
९	एन्टोनियो गुटेरेस	पोर्चुगल	2017/1/1 to till	An agenda for peace keeping

नेपाल भ्रमण गर्ने संयुक्त राष्ट्रसंघका महासचिवहरू (५ जना) (हाकु को वाउ)

- ➔ उथान्त (म्यानमार)
- ➔ कुर्त वाइल्ड हाइम (अष्ट्रिया)
- ➔ हाभियर पेरेज द कोयार (पेरु)
- ➔ कोफी अन्नान (घाना)
- ➔ वान कि मुन (दक्षिण कोरिया)

UNO का हाल सम्मका उपमहासचिवहरू: (व्यवस्था सन् १९९८ बाट)

नाम	देश	नाम	देश	नाम	देश
१. लुईस फ्रेचेट्ट	क्यानडा	२. मार्क मलोच ब्राउन	बेलायत	३. आशा रोज मिंगिरो	तान्जानिया
४. जान इलियासन	स्वीडेन	५. अमिना जे महम्मद	नाइजेरिया		

संयुक्त राष्ट्रसंघमा खर्च व्यहोर्ने विश्वका मुख्य १० देशहरू

क्र.सं.	राष्ट्र	खर्च (%)	क्र.सं.	राष्ट्र	खर्च (%)	क्र.सं.	राष्ट्र	खर्च (%)
१.	संयुक्त राज्य अमेरिका	२२%	२.	चीन	१२.००५%	३.	जापान	८.५६४%
४.	जर्मनी	६.०९०%	५.	बेलायत	४.५६७%	६.	फ्रान्स	४.४२७ %
७.	इटाली	३.३०७%	८.	ब्राजिल	२.९४८%	९.	क्यानडा	२.७३४%
१०.	रुस	२.४०५%						

संयुक्त राष्ट्रसंघका विशिष्टीकृत संस्थाहरू

क्र.सं.	नाम	स्थापना (सन्)	नेपाल सदस्य	केन्द्रीय कार्यालय
१.	अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष (IMF)	१९४५ डिसेम्बर २७	१९६१ सेप्टेम्बर ६	वासिङ्टन डि.सी., अमेरिका
२.	विश्व जलवायु संगठन (WMO)	१९५०	१९७८	जेनेभा, स्वीजरल्याण्ड
३.	विश्व बौद्धिक सम्पत्ति संगठन (WIPO)	१९६७	१९९७	जेनेभा, स्वीजरल्याण्ड
४.	विश्व हुलाक संघ (UPU)	१८७४ अक्टोबर ९	१९५६	वर्न, स्वीजरल्याण्ड
५.	अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठन	१९१९ अप्रिल ११	१९६६	जेनेभा, स्वीजरल्याण्ड

	(ILO)			
६.	खाद्य तथा कृषि संगठन (FAO)	१९४५ अक्टोबर १६	१९५१	रोम, इटाली
७.	अन्तर्राष्ट्रिय कृषि विकास कोष (IFAD)	१९७७	१९७८	रोम, इटाली
८.	विश्व पर्यटन संगठन (UNWTO)	१९७५	१९७५	मेड्रिड, स्पेन
९.	विश्व बैंक समूह (WB/IBRD)	१९४५ डिसेम्बर २७	१९६१ सेप्टेम्बर ६	वासिङ्टन डिसी, अमेरिका
१०.	अन्तर्राष्ट्रिय दूरसञ्चार संघ (ITU)	१८६५ मे १७	१९५७	जेनेभा, स्वीजरल्याण्ड
११.	संयुक्त राष्ट्रसंघीय औद्योगिक विकास संगठन (UNIDO)	१९६६	१९८३	भियना, अष्ट्रिया
१२.	विश्व स्वास्थ्य संगठन (WHO)	१९४८ अप्रिल ७	१९५३	जेनेभा, स्वीजरल्याण्ड
१३.	अन्तर्राष्ट्रिय नागरिक उड्डयन संगठन (ICAO)	१९४७ अप्रिल ४	१९६० जुलाई २९	मन्ट्रियल, क्यानडा
१४.	अन्तर्राष्ट्रिय सामुद्रिक संगठन (IMO)	१९५८	१९७९	लण्डन, बेलायत
१५.	संयुक्त राष्ट्रसंघीय शैक्षिक वैज्ञानिक र सांस्कृतिक संगठन (UNESCO)	१९४६ नोभेम्बर ४	१९५३	पेरिस, फ्रान्स

शान्तिका लागि एक प्रस्ताव (An Agenda For Peace)

- सन् १९९२ जुन २३ मा संयुक्त राष्ट्रसंघका तत्कालीन महासचिव बुत्रोस बुत्रोस घालीले आफूलाई दिइएको जिम्मेवारी पूरा गरी संयुक्त राष्ट्रसंघमा बुझाएको प्रतिवेदन
- संयुक्त राष्ट्रसंघको प्रभावकारिता, सक्रियता र आन्तरिक क्षमताको विकास गर्ने एकीकृत कार्यक्रम समावेश भएको

Quiet Revolution

- सन् १९९७ जुलाई १७ मा संयुक्त राष्ट्रसंघका तत्कालीन महासचिव कोफी अन्नानद्वारा संयुक्त राष्ट्रसंघको सुधारका लागि तयार पारिएको मस्यौदा : Quiet Revolution
- संयुक्त राष्ट्रसंघमा मन्त्रीमण्डल ढंगको नेतृत्व विकास गरी अन्तरक्षेत्रीय सहयोगमा समन्वय ल्याउनका लागि डिपुटी जनरल सेक्रेटरीको व्यवस्था गर्ने, सुरक्षा परिषद्मा सदस्य सङ्ख्या वृद्धि गर्ने, कार्यमा दोहोरौपना हटाउने, भिडो व्यवस्था हटाउने जस्ता कुरा उल्लेख गरिएको

अनमिन (UNMIN)

- संविधान सभाको निष्पक्ष रुपमा निर्वाचन गर्न र शान्ति प्रक्रियालाई टुङ्गोमा पुऱ्याउन, सरकार र तत्कालीन विद्रोही माओवादीले संयुक्त राष्ट्रसंघलाई अनुरोध गरे अनुसार संयुक्त राष्ट्रसंघले वि.सं. २०६३ माघ ९ गते नेपालमा स्थापना गरेको राष्ट्रसंघीय मिसन
- UNMIN को पूरा रुप : United Nations Mission in Nepal

- ☛ अनमिनको कार्यकाल : वि.सं. २०६३ माघ ९ देखि वि.सं. २०६७ पुष ३० सम्म

संयुक्त राष्ट्रसंघ सम्बन्धित संस्थाहरू

- ☛ **UNDP:** United Nation Development Programme को स्थापना सन् १९६५ मा भएको हो यसको प्रधान कार्यालय अमेरिकाको न्युयोर्कमा रहेको
- ☛ **UNEP:** United Nation Environment Programme को स्थापना सन् १९७२ मा भएको हो यसको प्रधान कार्यालय केन्याको राजधानी नैरोबीमा रहेको
- ☛ **UNICEF:** United Nation International Children Emergency Fund को स्थापना सन् १९४६ मा भएको हो। यसको प्रधान कार्यालय अमेरिकाको न्युयोर्कमा रहेको
- ☛ **WFP:** United Nations World Food Programme को स्थापना सन् १९६१ मा भएको हो। यसको प्रधान कार्यालय इटालीको राजधानी रोममा रहेको
- ☛ **UNFPA:** United Nations Fund for Population Activities को स्थापना सन् १९६७ मा भएको हो। यसको प्रधान कार्यालय अमेरिकाको न्युयोर्कमा रहेको
- ☛ **UNHCR:** United Nations High Commissioner for Refugees को स्थापना सन् १९५० मा भएको हो यसको मुख्य कार्यालय स्वीजरल्याण्डको जेनेभा शहरमा रहेको छ। यो संस्थाले सन् १९५४ र सन् १९८१ मा नोबेल शान्ति पुरस्कार प्राप्त गरेको
- ☛ **UNU:** United Nation University को स्थापना सन् १९७२ मा भएको हो। यसको प्रधान कार्यालय जापानको राजधानी टोकियोमा रहेको

संयुक्त राष्ट्रसंघका उपमहासचिवहरू र तिनीहरूको कार्यकाल

क्र.सं.	उप-महासचिव	देश	कार्यकाल
१.	लुईस फ्रेचेट्टे	क्यानडा	सन् १९९८ मार्च २ - १ अप्रिल २००६ सम्म
२.	मार्क मेलोथ ब्राउन	बेलायत	सन् २००६ अप्रिल १ - ३ डिसेम्बर २००६ सम्म
३.	डा.आशा रोज भिगिरो	तान्जानिया	सन् २००७ फेब्रुअरी ५ - १ जुलाई २०१२ सम्म
४.	जन इलियासन	स्विडेन	सन् २०१२ जुलाई १ - ३१ डिसेम्बर २०१६ सम्म
५.	अमिना जे मोहम्मद	नाइजेरिया	सन् २०१७ जनवरी १ देखि हालसम्म

हालसम्म संयुक्त राष्ट्रसंघका लागि नेपाली स्थायी प्रतिनिधिहरू

१. ऋषिकेश शाह	२. मातृकाप्रसाद कोइराला	३. पदमबहादुर खत्री	४. शैलेन्द्रप्रसाद उपाध्याय
५. उद्धवदेव भट्ट	६. जयप्रताप राणा	७. जयराज आचार्य	८. नरेन्द्रविक्रम शाह
९. मुरारीराज शर्मा	१०. मधुरमण आचार्य	११. दिनेशनाथ भट्टराई	१२. ज्ञानचन्द्र आचार्य
१३. दुर्गाप्रसाद भट्टराई	१४. अमृत बहादुर राई		

७.२ क्षेत्रीय संगठन : सार्क र बिमस्टेक

सार्क (South Asian Association For Regional Cooperation-SAARC)

अवधारणा:

- सार्कको स्थापना : सन् १९८५ डिसेम्बर ८ (UNO को वडापत्रको धारा ५२ अनुसार)
- सार्कको अवधारणा ल्याउने व्यक्ति : जियाउर रहमान (बंगलादेश, २ मे १९८०)
- कोलम्बो, नयाँ दिल्ली, माले र थिम्पुमा भएको विदेश मन्त्रीहरूको बैठकले सन् १९८५ डिसेम्बर ७ र ८ मा ढाकामा सार्कको अवधारणालाई संस्थागत रूप दिन प्रथम शिखर सम्मेलनको आयोजना गर्ने निर्णय गरेको
- सार्क स्थापना हुनुपूर्व जम्मा १४ वटा बैठकहरू बसेका
- संस्थापक राष्ट्रहरू ७ वटा देशहरू : नेपाल, भारत, बंगलादेश, भुटान, पाकिस्तान, श्रीलङ्का र माल्दिभ्स
- सार्कमा संस्थापक सदस्य राष्ट्रहरू : ७ वटा (अफगानिस्तान थपिई ८ सदस्य राष्ट्र पुगेका)
- सार्क वडापत्रमा रहेका धाराहरू : १० वटा
- २००५ मा भएको १३ औं शिखर सम्मेलनमा अफगानिस्तानलाई सदस्य बनाउने निर्णय
- अफगानिस्तानले आधिकारिक रूपमा सदस्यता प्राप्त गरेको सम्मेलन : चौधौं सम्मेलन (सन् २००७)
- सार्क सचिवालय रहेको स्थान : काठमाडौं, नेपाल (पाकिस्तानको प्रस्तावमा दोस्रो सम्मेलनले निर्णय गरेको)
- सार्क वडापत्रमा हस्ताक्षर: १९८५ डिसेम्बर ८ मा बंगलादेशको राजधानी ढाकामा भएको
- सार्क पुरस्कार पाउने एकमात्र व्यक्ति : जियाउर रहमान (उनलाई मरणोपरान्त प्रदान गरिएको)
- सार्कको दक्षिण एसियाली विश्वविद्यालय : भारत
- नेपालले पहिलो र आठौं दक्षिण एसियाली खेलकुद आयोजना गरिसकेको छ। सन् २०१९ मा भएको १३ औं दक्षिण एसियाली खेलकुद नेपालले आयोजना गरेको
- सार्क देशहरू क्षेत्रफलका आधारमा ठूलोदेखि सानो क्रममा मिलाउँदा: भारत, पाकिस्तान, अफगानिस्तान, नेपाल, बंगलादेश, श्रीलङ्का, भुटान, माल्दिभ्स
- सार्कमा रहेका देशहरूलाई जनसङ्ख्याको आधारमा मिलाउँदा : भारत, पाकिस्तान, बंगलादेश, अफगानिस्तान, नेपाल, श्रीलङ्का, भुटान र माल्दिभ्स
- क्षेत्रफलको हिसाबले नेपाल सार्कको पाचौं ठुलो राष्ट्र
- सार्कको कार्यकारिणी अङ्ग : मन्त्रीपरिषद्
- सार्क मन्त्रीपरिषद्को बैठक सामान्यतया वर्षमा बस्नु पर्ने व्यवस्था : १ पटक
- सार्क मन्त्रीपरिषद्मा रहने सदस्यहरू : सदस्य राष्ट्रहरूका विदेश मन्त्रीहरू
- सार्क प्राविधिक समितिको अध्यक्षको पदावधि: २ वर्ष
- सार्कको प्रशासनिक अंग : सचिवालय
- पहिलो सम्मेलनबाट नै द्विपक्षीय विवाद उठाउन नपाइने सहमति भएको
- सार्कको स्थापना गर्दा अवलम्बन गरिएको संयुक्त राष्ट्रसंघको धारा : धारा ५२
- सार्कमा सर्वसम्मत निर्णय आवश्यक नपर्ने अङ्ग : सचिवालय
- सार्कको स्थायी समितिमा रहने व्यक्तिहरू : परराष्ट्र सचिवहरू
- सार्कमा स्थायी समितिको बैठक बस्न सक्ने अवस्था : आवश्यकता अनुसार
- सार्कमा सचिवालयमा १ जना महासचिव हुन्छन् भने निर्देशक : ८ जना
- पूर्वको मोती भनेर चिनिने देश : श्रीलङ्का

- Land of golden fibre भनेर चिनिने देश : पाकिस्तान
- सहुलियतपूर्ण व्यापार सम्बन्धी सार्क सम्झौता (Agreement on SAARC Preferential Trading Arrangement) अर्थात साप्टा (SAPTA) लागू : सन् १९९५ डिसेम्बर ७
- FAMBOSA (Forum for Election Management Body of South Asia) सार्कका ८ वटै सदस्य राष्ट्रहरूको निर्वाचन व्यवस्थापन गर्ने निकायहरू भएको साभ्ना समूह जसको प्रधान कार्यालय काठमाडौँमा स्थापना गरिएको
- सार्कको पहिलो क्षेत्रीय केन्द्र : सार्क कृषि सूचना केन्द्र
- हालसम्म सार्क शिखर सम्मेलन आयोजना गरेको राष्ट्र : अफगानिस्तान
- सार्क राष्ट्रमा गरिबी निवारण गर्ने उद्देश्य अनुरूप नमुना परियोजना चयन भएको नेपालको जिल्ला : मकवानपुर
- सार्क खाद्य सुरक्षा सम्बन्धी सम्झौतामा नेपालको तर्फबाट हस्ताक्षर गर्ने व्यक्ति : शैलेन्द्र कुमार उपाध्याय
- महासचिवको पदावधि २ वर्षबाट ३ वर्ष बनाउने निर्णय : नवौँ सम्मेलन (माले, माल्दिभ्स)
- नदी नै नभएको सार्कको एकमात्र राष्ट्र : माल्दिभ्स
- सार्कमा जलपरिवेष्टित देशहरू : श्रीलंका र माल्दिभ्स
- सार्कका भूपरिवेष्टित देशहरू : नेपाल, भुटान र अफगानिस्तान
- सार्कमा सबैभन्दा बढी जनघनत्व भएको देश : माल्दिभ्स
- सार्कमा प्रतीक चिन्ह निर्माण गर्ने व्यक्ति : शैलेन्द्र महर्जन
- सबैभन्दा कम साक्षरतादर भएको सार्क देश : अफगानिस्तान
- प्लाष्टिकको प्रयोगमा रोक लगाउने सार्कको पहिलो मुलुक : बङ्गलादेश
- सार्कमा युरोपेली ढाँचाको एकल मुद्रा प्रचलनमा ल्याउन प्रस्ताव गर्ने राष्ट्र : भारत
- अल्फावेटका आधारमा महासचिव नियुक्ति गर्ने निर्णय गरेको सम्मेलन : दोस्रो सम्मेलन
- सार्क मुलुकमध्ये सबैभन्दा बढी साक्षरता दर भएको देश : माल्दिभ्स
- Flower of the indies भनी चिनिने देश : माल्दिभ्स
- सार्कमा सबैभन्दा बढी प्रतिव्यक्ति आय भएको देश माल्दिभ्स भए कम हुने देश : अफगानिस्तान
- सबैभन्दा बढी औषत आयु भएको सार्क राष्ट्र : श्रीलंका
- सार्क क्षेत्रको सबैभन्दा ठूलो ताल : चिल्का ताल (भारत)
- सार्क क्षेत्र तथा विश्वकै सबैभन्दा बढी पानी पर्ने स्थान : चेरापुञ्जी (भारत, बाह्रै महिना पानी पर्ने)
- सार्क क्षेत्रबाट सबैभन्दा पहिलो अन्तरिक्षमा जाने व्यक्ति : राकेश शर्मा (सन् १९८४ अप्रिल, भारत)
- सार्क क्षेत्रमा सबैभन्दा बढी मानिसले बोल्ने भाषा : हिन्दी

सार्क वडापत्रमा हस्ताक्षर गर्ने राष्ट्र तथा सरकार प्रमुखहरू

नाम	देश	नाम	देश
मैमुन अब्दुल गैयुम	राष्ट्रपति, माल्दिभ्स	जिङ्गमे सिङ्गे वाङचुक	राजा, भुटान
जियाउल हक	राष्ट्रपति, पाकिस्तान	श्री ५ वीरेन्द्र	राजा, नेपाल
राजिव गान्धी	प्रधानमन्त्री, भारत	हुसेन मोहम्मद एर्शाद	राष्ट्रपति, बंगलादेश
जुलियस रिचर्ड जयवर्धने	राष्ट्रपति, श्रीलंका		

सार्क वडापत्रमा रहेका धाराहरू

धारा	व्यवस्था	धारा	व्यवस्था
------	----------	------	----------

१	उद्देश्य	२	सिद्धान्त
३	राष्ट्र/सरकार प्रमुखको बैठक (शिखर सम्मेलन)	४	मन्त्रीपरिषद्
५	स्थायी समिति	६	प्राविधिक समितिहरु
७	कार्य समिति	८	सचिवालय
९	वित्तीय व्यवस्था	१०	सामान्य व्यवस्था

हालसम्म सार्कका १४ जना महासचिवहरु

कार्यकाल	महासचिवको नाम	देश	कार्यकाल	महासचिवको नाम	देश
पहिलो	अवुल अहसन	बंगलादेश	आठौँ	छेन्क्याब दोर्जी	भुटान
दोस्रो	कान्त किशोर भार्गव	भारत	नवौँ	डा.शिलकान्त शर्मा	भारत
तेस्रो	इब्राहिम हुसेनजाकी	माल्दिभ्स	दशौँ	फतिमाथ धियना सैयद	माल्दिभ्स
चौथो	यादवकान्त सिलवाल	नेपाल	एघारौँ	अहमद सलिम	माल्दिभ्स
पाँचौँ	नहम यु.हसन	पाकिस्तान	बाह्रौँ	अर्जुन बहादुर थापा	नेपाल
छैटौँ	निहाल रोद्रिगो	श्रीलंका	तेह्रौँ	अमजद हुसेन वि सियाल	पाकिस्तान
सातौँ	क्यू.ए.एम.ए. रहिम	बंगलादेश	चौधौँ	इसाला रुवान विराकुन	श्रीलंका

हालसम्मका सार्क शिखर सम्मेलनहरु र नेपालबाट सहभागी व्यक्तिहरु

क्र.सं.	स्थान	मिति	नेपालको तर्फबाट भाग लिने व्यक्ति
प्रथम	ढाका, बंगलादेश	१९८५ डिसेम्बर ७-८	वीरेन्द्र
दोस्रो	बैङ्लोर, भारत	१९८६ नोभेम्बर १७-१८	वीरेन्द्र
तेस्रो	काठमाडौँ, नेपाल	१९८७ नोभेम्बर २-४	वीरेन्द्र
चौथो	इस्लामावाद, पाकिस्तान	१९८८ डिसेम्बर २९-३१	वीरेन्द्र
पाँचौँ	माले, माल्दिभ्स	१९९० नोभेम्बर २१-२३	कृष्ण प्रसाद भट्टराई
छैटौँ	कोलम्बो, श्रीलंका	१९९१ डिसेम्बर २१	गिरिजा प्रसाद कोइराला
सातौँ	ढाका, बंगलादेश	१९९३ अप्रिल १०-११	गिरिजा प्रसाद
आठौँ	नयाँदिल्ली, भारत	१९९५ मे २-४	मनमोहन अधिकारी
नवौँ	माले, माल्दिभ्स	१९९७ मे १२-१४	लोकेन्द्र बहादुर चन्द
दशौँ	कोलम्बो, श्रीलंका	१९९८ जुलाई २९-३१	गिरिजा प्रसाद कोइराला
एघारौँ	काठमाडौँ, नेपाल	२००२ जनवरी ५-६	शेर बहादुर देउवा
बाह्रौँ	इस्लामावाद, पाकिस्तान	२००४ जनवरी ४-६	सूर्य बहादुर थापा
तेह्रौँ	ढाका, बंगलादेश	२००५ नोभेम्बर १२-१३	राजा ज्ञानेन्द्र
चौधौँ	नयाँदिल्ली, भारत	२००७ अप्रिल ३-४	गिरिजा प्रसाद कोइराला
पन्ध्रौँ	कोलम्बो, श्रीलंका	२००८ अगष्ट २-३	गिरिजा प्रसाद कोइराला
सोह्रौँ	थिम्पु, भुटान	२०१० अप्रिल २८-२९	माधव कुमार नेपाल
सत्रौँ	अड्डु एटोल, माल्दिभ्स	२०११ नोभेम्बर १०-११	डा.बाबुराम भट्टराई
अठारौँ	काठमाडौँ, नेपाल	२०१४ नोभेम्बर २६-२७	सुशिल कोइराला
उन्नाइसौँ	सन् २०१६मा इस्लामावाद, पाकिस्तानमा आयोजना गर्न प्रस्ताव गरिएको भएतापनि हालसम्म आयोजना हुन नसकेको		

- सार्क शिखर सम्मेलनमा सबैभन्दा बढी पटक भाग लिने गिरिजाप्रसाद कोइराला (५ पटक) हुन भने राजा वीरेन्द्र (४ पटक) हुन् । प्रजातन्त्रको पुर्नस्थापना पछि सम्मेलनमा भाग लिने अवसर नपाएका प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड' र केपी शर्मा ओली हुन् ।
- यो सम्मेलन १ पटक भुटानले, २ पटक पाकिस्तानले, ३ पटक अन्य ५ वटा देशले आयोजना गरेका छन् भने सम्मेलन आयोजना भएको देश अफगानिस्तान हो ।

सार्कका क्षेत्रीय केन्द्रहरू

क्र.सं.	नाम	केन्द्र	स्थापना
१.	सार्क कृषि सूचना केन्द्र	ढाका, बंगलादेश	१९८८
२.	सार्क क्षयरोग तथा एचआइभी एड्स केन्द्र	भक्तपुर, नेपाल	१९९२
३.	सार्क सांस्कृतिक केन्द्र	कोलम्बो, श्रीलंका	२००४
४.	सार्क ऊर्जा केन्द्र	इस्लामाबाद, पाकिस्तान	२००६
५.	सार्क वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन केन्द्र	नयाँ दिल्ली, भारत	२०१४

क्षेत्रफलका आधारमा सार्क देशहरूमा ठूलोबाट सानोतर्फ

क्र.सं.	देश	क्षेत्रफल (व.कि.मि.)	क्र.सं.	देश	क्षेत्रफल (व.कि.मि.)
१.	भारत	३२,८७,२६३	२.	पाकिस्तान	८,०३,९३६
३.	अफगानिस्तान	६,४७,५००	४.	बंगलादेश	१,४७,५७०
५.	नेपाल	१,४७,६४१.२८	६.	श्रीलंका	६५,६१०
७.	भुटान	४६,६२०	८.	माल्दिभ्स	२९८

सार्क सदस्य राष्ट्रहरूको नेपालसँगको दौत्य सम्बन्ध र संयुक्त राष्ट्रसंघको सदस्यता

देश	नेपालसँगको दौत्य सम्बन्ध	संयुक्त राष्ट्रसंघमा प्रवेश मिति (सन्)
भारत	१९४७ जुन १३	१९४५ अक्टोबर ३०
अफगानिस्तान	१९६१ जुलाई १	१९४६ नोभेम्बर १९
पाकिस्तान	१९६० मार्च २०	१९४७ सेप्टेम्बर ३०
श्रीलंका	१९५७ जुलाई १	१९५५ डिसेम्बर १४
नेपाल		१९५५ डिसेम्बर १४
माल्दिभ्स	१९८० अगष्ट १	१९६५ सेप्टेम्बर २१
भुटान	१९८३ जुन ३	१९७१ सेप्टेम्बर २१
बंगलादेश	१९७२ अप्रिल ८	१९७४ सेप्टेम्बर १७

सार्कको खर्चको बाँडफाँड (प्रतिशतमा)

भारत	३०.३२	पाकिस्तान	२२.५२	नेपाल	१०.७२	बंगलादेश	१०.७२
श्रीलंका	१०.७२	भुटान	५	माल्दिभ्स	५	अफगानिस्तान	५

काठमाडौं देखि सार्क सदस्य राष्ट्रहरूका राजधानीको दूरी

स्थान	दूरी	स्थान	दूरी
काठमाडौं—थिम्पु	४०० कि.मि	काठमाडौं— काबुल	१,७१० किमि
काठमाडौं— ढाका	६६४ कि.मि	काठमाडौं— कोलम्बो	२,३२० कि.मि
काठमाडौं— नयाँ दिल्ली	७९० कि.मि	काठमाडौं— माले	२,७६०कि.मि
काठमाडौं— इस्लामाबाद	१,३८० कि.मि		

नेपालको राजधानीमा भएका सार्क शिखर सम्मेलनहरू

शिखर सम्मेलन	मिति	स्थान
तेस्रो	सन् १९८७ नोभेम्बर २-४	काठमाडौं
एघारौं	सन् २००२ जनवरी ४-६	काठमाडौं
अठारौं	सन् २०१४ नोभेम्बर २६-२७	काठमाडौं

सार्क राष्ट्रका राष्ट्रिय दिवसहरू

देश	मिति	देश	मिति	देश	मिति
नेपाल	असोज ३	अफगानिस्तान	१९ अगष्ट (स्वतन्त्रता दिवस)	भारत	२६ जनवरी (गणतन्त्र दिवस)
पाकिस्तान	२३ मार्च	बंगलादेश	१६ डिसेम्बर	भुटान	१७ डिसेम्बर
श्रीलंका	४ फेब्रुअरी	माल्दिभ्स	२६ जुलाई		

जनसंख्याका आधारमा सार्क देशहरूमा ठूलोबाट सानोतर्फ

क्र.सं.	देश	क्र.सं.	देश	क्र.सं.	देश	क्र.सं.	देश
१.	भारत	२.	पाकिस्तान	३.	बंगलादेश	४.	अफगानिस्तान
५.	नेपाल	६.	श्रीलंका	७.	भुटान	८.	माल्दिभ्स

सार्क देशहरूको प्रशासनिक विभाजन

क्र.सं.	देश	देश
१.	भारत	२८ स्टेट्स, ८ युनियन टेरिटोरीहरू
२.	पाकिस्तान	४ प्रदेश, २ प्रोभिन्स र २ केन्द्र प्रशासित प्रदेश
३.	अफगानिस्तान	३४ प्रोभिन्सहरू
४.	नेपाल	७ प्रदेश, ७७ जिल्ला र ७५३ स्थानीय तह
५.	बंगलादेश	८ प्रशासकीय क्षेत्र र ६४ जिल्ला
६.	श्रीलंका	९ प्रोभिन्सहरू र २५ जिल्ला
७.	भुटान	२० जिल्ला (भुटानमा जिल्लालाई जौखा भनिने)
८.	माल्दिभ्स	७ प्रोभिन्स र माले शहर सहित २१ वटा जिल्ला (जिल्लालाई Attols भनिने)

सार्कले स्वीकार गरेका पर्यवेक्षक देश तथा क्षेत्रहरू

क्र.सं.	देश	क्र.सं.	देश	क्र.सं.	देश	क्र.सं.	देश
१.	अष्ट्रेलिया	२.	म्यानमार	३.	चीन	४.	संयुक्त राज्य अमेरिका

५.	इरान	६.	मौरिसस	७.	दक्षिण कोरिया	८.	जापान
९.	युरोपेली संघ						

सार्क राष्ट्रका केन्द्रीय बैंक, मुद्रा र भाषा

देश	केन्द्रीय बैंक	मुद्रा	भाषा
अफगानिस्तान	अफगानिस्तान बैंक	अफगानी	दारी/पास्तु
बंगलादेश	बंगलादेश बैंक	टका	बंगाली
भुटान	रोयल मनिटरी अथोरिटी	नेगुल्ट्रम	जोङखा
भारत	रिजर्व बैंक अफ इण्डिया	रुपये	हिन्दी/अङ्ग्रेजी
माल्दिभ्स	माल्दिभ्स मनिटरी अथोरिटी	रुफिया	दिवेही
नेपाल	नेपाल राष्ट्र बैंक	रुपैयाँ	नेपाली
पाकिस्तान	स्टेट बैंक अफ पाकिस्तान	रुपी	उर्दु
श्रीलङ्का	सेन्ट्रल बैंक अफ श्रीलङ्का	रुपी	सिंहली

सार्क राष्ट्रका संसद र टेलिभिजन

देश	संसद	टेलिभिजन	अन्तराष्ट्रिय टे.को.नं.
अफगानिस्तान	नेशनल एसेम्ब्ली	अफगानिस्तान टेलिभिजन	००९३
बंगलादेश	जातीय संसद	बंगलादेश टेलिभिजन	००८८०
भुटान	शोङद्	भुटान टेलिभिजन	००९७५
भारत	लोकसभा र राजसभा	दूरदर्शन	००९९
माल्दिभ्स	मजलिस	टेलिभिजन माल्दिभ्स	००९६०
नेपाल	व्यवस्थापिका संसद	नेपाल टेलिभिजन	००९७७
पाकिस्तान	नेशनल एसेम्ब्ली र सिनेट	पाकिस्तान टेलिभिजन	००९२
श्रीलङ्का	पार्लियामेन्ट	रुपवाहिनी	००९४

सार्क राष्ट्रका राष्ट्रिय दिवस

- ➔ नेपाल — असोज ३
- ➔ भारत — २६ जनवरी गणतन्त्र दिवस
- ➔ पाकिस्तान — २३ मार्च
- ➔ अफगानिस्तान — १९ अगष्ट स्वतन्त्रता दिवस
- ➔ बंगलादेश — १६ डिसेम्बर
- ➔ भुटान — १७ डिसेम्बर
- ➔ श्रीलङ्का — ४ फेब्रुअरी
- ➔ माल्दिभ्स — २६ जुलाई

सार्क राष्ट्रका राष्ट्रिय जनावरहरू, पंक्षीहरू, फूलहरू र खेलहरू

देशको नाम	राष्ट्रिय जनावर	राष्ट्रिय पंक्षी
नेपाल	गाई (Cow वैज्ञानिक नाम Genus Bos Taurus)	हिमालयन मोनाल वा डाँफे (Lophophorous impejanus)
श्रीलङ्का	सिंह (Panthera leo)	लुईचे (Sir Lankan Junglefowl)

बंगलादेश	पाटेबाघ (रोयल बंगाल टाइगर) (Bengal tiger=Panthera tigris)	डोएल (Magpie robin)
पाकिस्तान	मारखोर (हिमाली मृग)	चकोर वा च्याखुरा (Chakor)
भारत	पाटेबाघ (Panthera tigris tigris)	मयुर (Peacock)
भुटान	टाकिन (Takin)	कौवा जस्तै देखिने चरा Raven
अफगानिस्तान	हिउँ चितुवा (Snow Leopard)	Golden Eagle
माल्दिभ्स	यलोफिन टुना फिस (एक मूल्यवान खाद्य माछाको प्रजाति)	White Breasted Waterhen

सार्क राष्ट्रका राष्ट्रिय फूलहरु र खेलहरु

देशको नाम	राष्ट्रिय फूल	राष्ट्रिय खेलहरु
नेपाल	लालीगुराँस (Rhododendron arborium)	भलिबल
श्रीलङ्का	निलकमलिनी (Blue Water Lily)	भलिबल
बंगलादेश	स्वेत कमलिनी (White Lily)	कबड्डी
पाकिस्तान	चमेली (Common Jasmine)	हकी/स्क्वास
भारत	कमलको फूल (Lotus)	हकी
भुटान	नीर पुष्प (Blue Poppy)	धनुषबाण
अफगानिस्तान	टुलिप (Tulip)	बुस्कासी
माल्दिभ्स	लाल गुलाब (Pink Rose)	फुटवल

सार्कले मनाएका वर्षहरु (सन्)

- ➔ १९८९ : लागुपदार्थ दुर्व्यसनी तथा अवैध कारोवार विरुद्धको वर्ष
- ➔ १९९० : बालिका वर्ष
- ➔ १९९१ : आवास वर्ष
- ➔ १९९२ : वातावरण वर्ष
- ➔ १९९३ : अपाङ्ग असहाय वर्ष
- ➔ १९९४ : युवा वर्ष
- ➔ १९९५ : गरिबी निवारण वर्ष
- ➔ १९९६ : साक्षरता वर्ष
- ➔ १९९७ : सहभागिता शासनको सार्क वर्ष
- ➔ १९९९ : जैविक विविधता वर्ष
- ➔ २००२/०३ : वातावरण संरक्षणमा युवा सहभागिता वर्ष
- ➔ २००४ : क्षयरोग तथा एचआईभी एड्स विरुद्ध चेतना वर्ष
- ➔ २००६ : दक्षिण एसिया पर्यटन वर्ष
- ➔ २००७ : हरित दक्षिण एसिया वर्ष
- ➔ २००८ : असल शासन वर्ष
- ➔ २०१६ : सांस्कृतिक सम्पदा वर्ष

सार्कले मनाएका दशकहरु (सन्)

- ➔ १९९१-२००० : बालिका दशक

- ➡ २००१-२०१० : बालबालिका अधिकार दशक
- ➡ २००६-२०१५ : गरिबी निवारण दशक
- ➡ २०११-२०२० : अन्तरक्षेत्रीय सम्पर्क दशक

SAARC Development Goals सम्बन्धी जानकारी

- ➡ सन् २००५ देखि २०१० सम्मका लागि तय गरिएको
- ➡ जम्मा २२ वटा लक्ष्यहरू रहेका
- ➡ १३ औं सार्क सम्मेलनले तय गरेको
- ➡ २२ वटा लक्ष्य मध्ये ८ वटा लक्ष्यहरू जीविकोपार्जन, ४ वटा स्वास्थ्य, ४ वटा शिक्षा र ६ वटा वातावरणसँग सम्बन्धित रहेका
- ➡ लक्ष्यहरू सार्कको Independent South Asian Commission on Poverty Alleviation (ISACPA) ले तयार पारेको

Livelihood SDGs

- Goal 1** Eradication of Hunger Poverty
- Goal 2** Halve proportion of people in Poverty by 2010
- Goal 3** Ensure adequate nutrition and dietary improvement for the poor
- Goal 4** Ensure a robust pro-poor growth process
- Goal 5** Strengthen connectivity of poorer regions and of poor as social groups
- Goal 6** Reduce social and institutional vulnerabilities of the poor, women, and children
- Goal 7** Ensure access to affordable justice
- Goal 8** Ensure effective participation of poor and of women in anti-poverty policies and programmes

Health SDGs

- Goal 9** Maternal health
- Goal 10** Child health
- Goal 11** Affordable health-care
- Goal 12** Improved hygiene and Public health

Education SDGs

- Goal 13** Access to primary/communal school for all children, boys and girls
- Goal 14** Completion of primary education cycle
- Goal 15** Universal functional literacy
- Goal 16** Quality education at primary, secondary and vocational levels

Environment SDGs

- Goal 17** Acceptable level of forest cover
- Goal 18** Acceptable level of water and soil quality
- Goal 19** Acceptable level of air quality
- Goal 20** Conservation of bio-diversity

Goal 21 Wetland conservation

Goal 22 Ban on dumping of hazardous waste, including radio-active waste

SAPTA

- SAPTA लाई अनुमोदन गर्ने सम्मेलन : सातौँ सम्मेलन
- SAPTA लाई अनुमोदन गर्ने पहिलो देश: नेपाल
- SAPTA लाई अनुमोदन गर्ने अन्तिम देश : बंगलादेश
- SAPTA को अवधारणा ल्याउने राष्ट्र : श्रीलंका
- SAPTA कार्यान्वयनमा आएको वर्ष : २००६ जनवरी १
- SAPTA मा नेपालको तर्फबाट हस्ताक्षर गर्ने व्यक्ति : महेश आचार्य

SAFTA

- SAPTA लाई SAFTA बनाउने निर्णय गरेको सार्क सम्मेलन : दशौँ सार्क शिखर सम्मेलनले गरेको
- SAPTA लाई SAFTA को रूपमा अनुमोदन : १२ औँ सम्मेलनले गरेको
- SAFTA मा नेपालको तर्फबाट हस्ताक्षर गर्ने व्यक्ति : डा. भेष बहादुर थापा
- १३ औँ सम्मेलनले पुनः कार्यान्वयन गर्ने निर्णय गरेको

सार्क राष्ट्र र नेपालको समयको अन्तर

- बंगलादेश र भुटान: नेपालको १५ मिनेट ढिला
- भारत र श्रीलंका: नेपालको १५ मिनेट छिटो
- पाकिस्तान र माल्दिभ्स: नेपालको ४५ मिनेट छिटो
- अफगानिस्तान: नेपालको ७५ मिनेट छिटो

SAARC Growth Quadrangle

- सन् १९९७ मा स्थापना भएको
- नेपाल, भारत, बंगलादेश र भुटान सदस्य रहेका
- सार्कको ९ औँ सम्मेलनमा माल्दिभ्सको राजधानी मालेमा स्थापना भएको

बिमस्टेक (BIMSTEC)

- BIMSTEC को पूरा रूप : Bay of Bengal Initiative for Multi Sectoral Technical and Economic Cooperation
- बिमस्टेक दक्षिण एसियाका पूर्वी भाग तथा दक्षिण पूर्वी एसियाका पश्चिमी भागमा पर्ने देशहरू मिलेर बनेको उपक्षेत्रीय संगठन हो
- बिमस्टेकका संस्थापक राष्ट्रहरू ४ वटा (बंगलादेश, भारत, श्रीलंका र थाइल्याण्ड) हुन् भने यी देशहरूको पहिलो अक्षरका आधारमा BIST-EC नाम राखिएको थियो भने सोही वर्षको डिसेम्बरमा म्यानमार सामेल भएपछि BIMST-EC राखिएको
- बंगलादेशमा भएको दोस्रो मन्त्रीस्तरीय बैठकले १९९८ डिसेम्बर मा नेपाललाई पर्यवेक्षकको हैसियत प्रदान गरेको थियो भने सन् २००३ मा नेपाल र भुटानलाई पूर्ण सदस्यता प्राप्त भएको
- सन् २००४ मा सम्पन्न पहिलो शिखर सम्मेलनले यसको नाम परिवर्तन गरी "वहुपक्षीय प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोगका लागि बंगालको खाडी क्षेत्रको प्रयास (BIMSTEC)" राखेको

- बिमस्टेकको स्थापना : सन् १९९७ जुन ६
- स्थापना भएको स्थान : थाइल्याण्डको राजधानी बैंकक
- बिमस्टेकको प्रधान कार्यालय : बंगलादेशको राजधानी ढाका
- म्यानमार बिमस्टेकको सदस्य कहिले भएको हो ? सन् १९९७ डिसेम्बर २२
- बिमस्टेकको पहिलो महासचिव : सुमिथ नाकन्दला, श्रीलंका
- हालको महासचिव भुटानका तेन्जिन रावफेल हुन्
- बिमस्टेकको सबैभन्दा सानो देश भुटान हो भने ठूलो देश : भारत
- बिमस्टेकलाई सार्क र आसियानलाई जोड्ने पुल समेत भनिने

बिमस्टेक चार्टर

- सन् २०२२ मार्च ३० मा अनुमोदन भएको
- यसमा ११ वटा अध्याय र ३६ वटा धारा रहेका
- श्रीलंकामा भएको पाँचौं शिखर सम्मेलनमा हस्ताक्षर भएको

बिमस्टेकले तय गरेका प्राथमिकताका क्षेत्रहरू: १६ वटा

१. व्यापार र लगानी (Trade and investment)
२. ऊर्जा (Energy)
३. यातायात र सञ्चार (Transportation and communication)
४. पर्यटन (Tourism)
५. कृषि (Agriculture)
६. प्रविधि (Technology)
७. सांस्कृतिक सहकार्य (Cultural cooperation)
८. मत्स्यपालन (Fisheries)
९. प्रतिआतंकवाद र अन्तर्राष्ट्रिय अपराध (Counter terrorism and transnational crime)
१०. गरिबी निवारण (Poverty alleviation)
११. जनता जनताबीच सम्पर्क (People to people contact)
१२. जनस्वास्थ्य (Public health)
१३. जलवायु परिवर्तन (Climate change)
१४. वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन (Environment and disaster management)
१५. हिमाली अर्थतन्त्र (Mountain economy)
१६. समुद्री अर्थतन्त्र (Blue economy)

नोट: सन् २०१८ मा काठमाण्डौमा भएको चौथो सम्मेलनले हिमाली अर्थतन्त्र र समुद्री अर्थतन्त्र थप गरेको

बिमस्टेकका उद्देश्यहरू

- सदस्य मुलुकहरूबीच विकासका गतिविधि सञ्चालन गर्ने,
- प्राविधिक सहयोग आदानप्रदान गरी दक्षता एवम् कार्यकुशलता बढाउने,
- व्यापार प्रवर्द्धनका लागि नयाँ क्षेत्रहरूको पहिचान गरी त्यसको विकास गर्ने,
- प्रतिस्पर्धात्मक वातावरण सिर्जना गर्दै लगानी आकर्षित गर्ने,

- ☛ सुपथ मूल्यमा गुणस्तरीय सामानको उत्पादन गर्ने,
- ☛ व्यापार तथा लगानी अभिवृद्धि गरी आर्थिक उदारीकरणको प्रक्रियाद्वारा व्यापारिक वस्तु तथा सेवाहरूको विस्तार गर्ने।

बिमस्टेकका हालसम्म सम्पन्न भएका सम्मेलनहरूको आयोजक देश र राष्ट्र प्रमुखहरू

सम्मेलन	आयोजना मिति (सन्)	आयोजक देश	नेपालको तर्फबाट प्रतिनिधित्व गर्ने व्यक्ति
पहिलो	२००४ जुलाई ३१ देखि अगष्ट १ सम्म	थाइल्याण्डको फुकेट	शेर बहादुर देउवा
दोस्रो	२००८ नोभेम्बर १३ मा	भारतको नयाँदिल्लीमा	पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'
तेस्रो	२०१४ मार्च १ देखि ४ सम्म	म्यानमार नेपिटमा	सुशिल कोइराला
चौथो	२०१८ अगष्ट ३० र ३१ मा	नेपाल काठमाण्डौमा	केपी शर्मा ओली
पाँचौं	२०२२ मार्च ३०	श्रीलंका कोलम्बोमा भर्चुअल माध्यमबाट	शेरबहादुर देउवा
छैटौं		थाइल्याण्ड (प्रस्तावित)	

बिमस्टेकका सहयोगका क्षेत्रहरूको संयोजन गर्ने सदस्य राष्ट्र

- ☛ नेपाल: गरिबी निवारण
- ☛ बंगलादेश: व्यापार र लगानी क्षेत्र, जलवायु परिवर्तन
- ☛ म्यानमार: ऊर्जा, कृषि
- ☛ थाइल्याण्ड: जनस्वास्थ्य, मत्स्यपालन, जनसम्पर्क
- ☛ श्रीलंका: प्रविधि
- ☛ भुटान: संस्कृति
- ☛ भारत: पर्यटन, यातायात र सञ्चार, आतंकवाद तथा लागू औषध कारोवार, वातावरण तथा प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन

